

zans İmparatorluğuyla yapılan deniz savaşlarını kazanmasına rağmen, Abdullah'ın vaktiyle irtidat etmiş olmasını ve bilhassa Mısır'da yaptırdığı Dârülhâniyye adlı büyük sarayı bahane ederek onu yıpratmaya çalışılır ve Halife Osman'dan kendisini görevden almasını istediler. Bu arada Abdullah, şikâyetçilerden birini döverek öldürdü. Bu gelişmeler üzerine Hz. Âişe de halifeden Abdullah'ı azletmesini istedi. Abdullah ise Hz. Osman'ın evinde muhasara altına alınması üzerine önce Medine'ye yardım gönderdi, sonra da bizzat kendisi oraya gitmek üzere Mısır'dan ayrıldı; yerine de Sâib b. Hişâm'ı bıraktı. Fakat yolda Hz. Osman'ın şehid edildiğini öğrendi. Bu sırada ihtilâlcilerin yöneticisi Muhammed b. Ebû Huzeyfe, Sâib'i uzaklaştırarak Mısır'da idareye el koymuştu. Medine'ye gitmekten vazgeçen Abdullah tekrar Mısır'a dönmek istediysen de muvaffak olamadı. Yaygın olan rivayete göre, Mısır'a giremeyince Muâviye'nin yanına gitmeyi de doğru bulmayıp Askalân veya Remle'ye gitti ve orada vefat etti. Hz. Peygamber'den sadece bir hadis rivayet etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA:

Vâkidî, *Kitâbü'l-Megâzî* (nşr. M. Jones), London 1965-66, III, 825, 855-857, 865; İbn Hişâm, *es-Sîre* (nşr. Mustafa es-Sekkâ v.dğr.), Kahire 1375/1955, II, 409; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, II, 141; III, 72, 250, 407; VII, 496-497; Halife b. Hayyât, *et-Tabakât* (nşr. Süheyl Zekkâr), Dimaşk 1966-67, II, 746, 747-748; a.mlf., *Târîh* (nşr. Süheyl Zekkâr), Dimaşk 1967-68, s. 77, 164-165, 176, 178, 180, 195; İbn Abdülhakem, *Futâhu Mısır* (nşr. Ch. Torrey), Leiden 1922, bk. *İndeks*; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (nşr. Servet Ukkâşe), Kahire 1960, s. 300-301, 507; Fesevî, *Kitâbü'l-Ma'rîfe ve'l-târîh* (nşr. Ekrem Ziyâ el-Ömerî), Bağdat 1974-76, I, 253-254; Belâzûrî, *Ensâbü'l-esrâf*, I (nşr. Muhammed Hamîdullah), Kahire 1959, s. 160, 357, 358, 531-532; a.e., IV/1 (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1979, s. 505, 512-514, 533, 538-540, 555-557, 585; a.mlf., *Futâhu'l-büldân* (nşr. Selâhaddin el-Müneccid), Kahire 1956-60, bk. *İndeks*; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, Bulak 1323-29 — Beyrut 1398/1978, VII, 181-182; a.mlf., *Târîh* (nşr. M. J. de Goeje), Leiden 1879-1901, bk. *İndeks*; Ebû Ömer el-Kindî, *Kitâbü'l-Vulât ve Kitâbü'l-Kudât* (nşr. R. Guest), Leiden 1912, s. 11-17; İbn Abdülber, *el-İst'âb* (el-İşâbe içinde), Kahire 1328, III, 918-920; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, Kahire 1285-87, III, 173-174; İbn Seyyidünnâs, *Üyünü'l-eşer*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Ma'rife), II, 175-176, 315-316; Zehebi, *A'lâmü'n-nübelâ*, III, 33-35; İbn Hacer, *el-İşâbe*, Kahire 1328, IV, 109-111; Seyyide İsmâil Kâşîf, *Mısır fî fecri'l-İslâm*, Kahire 1970, bk. *İndeks*; Mustafa el-A'zamî, *Küttâbü'n-Nebî*, Riyad 1401/1981, s. 82-89; C. H. Becker, "Abdullah", *İA*, I, 40-41; a.mlf., "Abd Allâh b. Sa'd", *Eİ²* (İng.), I, 51-52.

MUSTAFA FAYDA

ABDULLAH b. SAFVÂN

(عبدالله بن صفوان)

Ebû Safvân Abdullâh b. Savfân
b. Ümeyye b. Halef el-Cümaht el-Kureşî
(ö. 73/692)

Abdullah b. Zübeyr'i desteklediği için
onunla birlikte şehid edilen tâbiî.

H. Peygamber hayatta iken doğduğu halde yaşı küçük olduğu için sahâbîlik mertebesine ulaşamadı; fakat Mekkelî tâbiîlerin birinci tabakasında yer aldı. Babası ve dedesi gibi kendisi de Kureys'in eşrafından olup Mekke'nin varlıklı ve nüfuzlu bir ailesine mensuptu. Cömertliği ve üstün zekâsıyla tanınan Abdullah, hilâfet davasında Abdullah b. Zübeyr'in sadık bir taraftarı idi. İbnü'z-Zübeyr ve yanındakiler Kâbe'de muhasara edilince, Haccâc tarafından kendisine verilen emânî kabul etmedi. Sonunda, İbnü'z-Zübeyr ve birçok taraftarı ile birlikte onun da başı kesildi ve kesik başları önce Medine'ye, oradan da Şam'a Abdülmelik b. Mervân'a gönderildi.

Babası Safvân b. Ümeyye'den, Hz. Ömer, Hafsa, Ümmü Seleme ve Abdullah b. Amr gibi sahâbîlerden hadis rivayet eden Abdullah b. Safvân'ın hadis kitaplarında, daha çok, "Kâbe'ye karşı harp ilân eden bir ordunun çölde helâk olacağı"na dair rivayet ettiği bir tek metne rastlanmaktadır (bk. Müslim, "Fiten", 4, 6, 7).

BİBLİYOGRAFYA:

Halife b. Hayyât, *et-Tabakât* (nşr. Süheyl Zekkâr), Dimaşk 1966-67, II, 591; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir* (nşr. Abdurrahman b. Yahyâ el-Yemânî v.dğr.), Haydarâbâd 1360-80/1941-60, V, 118-120; a.mlf., *et-Târîhu's-şâgîr* (nşr. Mahmûd İbrâhim Zâyed), Kahire 1396-97/1976-77, I, 142-143, 153, 162, 163; Müslim, "Fiten", 4, 6, 7; İbn Abdülber, *el-İst'âb* (el-İşâbe içinde), Kahire 1328, II, 333-334; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, Kahire 1285-87, III, 185; Zehebi, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 150-151; İbn Hacer, *el-İşâbe*, Kahire 1328, III, 60; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, V, 265-266.

ALİ YARDIM

ABDULLAH b. SÂİB

(عبدالله بن السائب)

Ebû Abdîrahmân Abdullâh b. es-Sâib
b. Ebî's-Sâib Sayfî el-Mahzûmî
(ö. 70/689-90)

Kıraat bilgisiyle tanınan sahâbî.

Küçük yaşta Hz. Peygamber'i görenlerdendir. Babası Sâib, Câhiliye devrinde ticaretle uğraştığı sıralarda Resûlullah'ın ortağıydı. Kıraatı arz yoluyla Übey

b. Kâ'b ve Hz. Ömer'den öğrendi; kendisinden de Mücâhid ve kıraat imamlarından İbn Kesîr kıraat tahsil etti. İbn Ebû Müleyke, Atâ, oğlu Muhammed b. Abdullah kendisinden hadis rivayet etmişlerdir. Mekkelîler, Mekke'den yetişen bir kârî* olarak onunla iftihar ederlerdi. Rivayet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*'de ve Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde yer almıştır. Abdullah b. Zübeyr'in hilâfeti döneminde Mekke'de vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA:

İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, V, 445; *Müsned*, III, 410-411; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 254-255; Zehebi, *Ma'rîfetü'l-kurra* (nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf v.dğr.), Beyrut 1404/1984, I, 47-48; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, III, 388-390; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-nihâye* (nşr. G. Bergstraesser), Kahire 1351-52/1932-33 — Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-ilmîyye), I, 419-420; İbn Hacer, *el-İşâbe*, Kahire 1328, II, 314; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, V, 229; Süyûtî, *el-İtkân* (nşr. Muhammed Ebû'l-Fazl), Kahire 1387/1967, II, 204.

İSMAİL KARAÇAM

ABDULLAH b. SAİD

(عبدالله بن سعيد)

(bk. İBN KÜLLÂB).

ABDULLAH b. SAİD el-EŞEC

(عبدالله بن سعيد الأشج)

(bk. EŞEC el-KİNDÎ).

ABDULLAH SALÂHİ UŞŞAKÎ

(bk. SALÂHİ EFENDÎ).

ABDULLAH b. SÂLİH el-MİSRÎ

(عبدالله بن صالح المصري)

Ebû Sâlih Abdullâh b. Sâlih
b. Muhammed el-Cühenî el-Misrî
(ö. 223/838)

Kâtibü'l-Leys lakabı ile tanınan
Mısırlı muhaddis.

Ebû Sâlih el-Misrî diye de anılan Abdullah 139'da (756) Mısır'da doğdu. Hepsî de Mısırlı olan Muâviye b. Sâlih, Harmele b. İmrân, Mûsâ b. Uley, Abdullah b. Vehb gibi hocalardan hadis, Hamza ez-Zeyyâf'tan da Kur'an okudu. Ünlü muhaddis Leys b. Sa'd'e yirmi yıl talebelik yapıp onun elindeki yazılı ha-

dis malzemesini tamamen istinsah etmeye çalıştığı için Kâtibü'l-Leys lakabı ile şöhret kazandı. Hicrî üçüncü asrın meşhur hadisçilerinden Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm, Yahyâ b. Maîn, Dârimî, Buhârî, Ebû Zûr'a ed-Dimaşkî'ye hadis okuttu. Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbn Mâce gibi muhaddisler onun rivayetlerini, talebesi Ebû Ali Hasan b. Ali el-Hallâl vassıtasıyla ikinci elden almışlardır.

Bir hadis râvisi olarak Abdullah b. Sâlih, zabt* bakımından bazılarınca tenkit edilmişse de diğer bir kısım hadisçiler onun güvenilir (sika*) bir râvi olduğunu söylemişlerdir. Başlangıçta son derece kuvvetli bir hâfızaya sahip titiz bir kimse olan Abdullah'ın, hayatının sonlarına doğru hâfızasının zayıflaması sebebiyle tenkide uğradığı da ileri sürülmüştür. Bu sebeple, onun kanallıyla gelen rivayetler umumiyetle *hasen** olarak değerlendirilmiştir. Nitekim ünlü muhaddis Buhârî, onun bu nevi rivayetlerini *el-Câmi' u's-Şaḥîḥ*'ine almamış, fakat *el-Edebü'l-müfred*'inde kırk altı tanesine yer vermiştir.

Eserleri hakkında bilgi bulunmayan Abdullah b. Sâlih'in, Abdullah b. Vehb tarikiyle rivayet ettiği on altı sayfalık bir hadis mecmuasının günümüze kadar gelebildiğini, bunun da Kahire'de (*Fihriṣü Dâri'l-Kütübî'l-Miṣriyye*, I, 108, hadis nr. 1558) bulunduğunu Fuad Sezgin kaydetmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Halife b. Hayyât, *et-Ṭabakât* (nşr. Süheyl Zekkâr), Dimaşk 1966-67, II, 765; Buhârî, *et-Târîḫ u'l-kebîr* (nşr. Abdurrahman b. Yahyâ el-Yemânî v.dğr.), Haydarâbâd 1360-80/1941-60, V, 121; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerḥ ve't-ta'dîl*, Haydarâbâd 1371-73/1952-53, V, 86-87; Hatîb, *Târîḫ u Bağdâd*, Kahire 1349/1931, IX, 478-481; Zehebî, *Tezkiret u'l-huffâz*, Haydarâbâd 1375, I, 388; a.mlf., *A'lâmü'n-nübela'*, X, 405-416; a.mlf., *Mizânü'l-tîdâl* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1382/1963, II, 440-445; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, V, 256-261; Sezgin, *GAS*, I, 104; a.mlf., *Buhârî'nin Kaynakları*, İstanbul 1956, s. 62, 122.

ALİ YARDIM

ABDULLAH-I SAYRAFÎ

(عبدالله صيرفي)

(ö. 745/1344-45'ten sonra)

Aklâm-ı sitte'nin

önde gelen üstatlarından İranlı hattat.

Babası Tebrizli sarraf Hâce Mahmud'dur. Tebriz'de yaşadı ve orada vefat ederek Serendib Mezarlığı'na defnedildi. Müstakimzâde Bağdatlı olduğunu söyler. Kaynakların çoğu, yazıda hocası-

nın Yâkût el-Müstâ'sımî'nin talebelerinden Seyyid Haydar Kündenüvis olduğunu belirtirlerse de Abdullah'ın, Yâkût'un aklâm-ı sitteyi öğrettiği altı üstat arasında bulunduğunu ileri sürenler de vardır.

Eserleri, yaşadığı devrin mimari âbi-deleri üzerindeki kitâbeler ve iç mekân-lardaki tezyinî celî yazılarla, çeşitli murakka' ve yazmalardaki hatları olmak üzere iki grupta toplanabilir. Abdullah'ın bilhassa kitâbe ve tezyinî yazılardaki başarısını, hocası Seyyid Haydar'ın devrin en büyük celî üstadı olmasına bağ-lamak ve aralarındaki hoca-talebe münasebetinin kuvvetli bir delili olarak kabul etmek mümkündür.

Tebriz'deki İmâret-i Üstâd u Şâkird ve Dimaşkîyye Medresesi gibi eserlerin kitâbe ve tezyinî hatları Abdullah-ı Sayrafi'ye aittir. Otuz altı Kur'an-ı Kerim ve pek çok murakka' yazmıştır. Bunların çoğu İstanbul kütüphanelerinde mevcuttur. Yazdıkları arasında en güzel örnekler, Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde ve Topkapı Sarayı'nda (Emanet Hazinesi, nr. 49) bulunan Kur'an-ı Kerim'lerdir. Tahrân'da Kütüphâne-i Saltanatî ve Meşhed'de Kütüphâne-i Rızâvî'de (bk. *Râhnümâ-yı Gencîne-i Kur'an*, s. 475) iki Kur'an'ı, İngiltere'de Chester Beatty Library'de (Dublin) ise (MS, nr. 1468) yazdığı bir diğer Kur'an mevcuttur. Sülûs hattının kaidelerini anlatan *Risâle der Kavâ'id-i Hatt-ı Sülûs* adlı bir risâlesi de Kütüphâne-i Rızâvî'dedir.

Talebeleri arasında Hayreddin Maraşî ve Şeyh Hamdullah önde gelen isimlerdir. Bilhassa Şeyh Hamdullah başlangıç dönemlerinde Sayrafi'den çok etkilendirilmiştir. Bu sebeple Sayrafi, Osmanlı hattatlarına dolaylı olarak tesir etmiştir. Horasan hattatlarının silsilesi de ona dayanmaktadır.

Ölüm tarihi kesin olarak belli değildir. Ancak Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan Kur'an-ı Kerim, 745 (1344-45) tarihini taşıdığına göre vefatı bundan sonra olmalıdır. P. P. Soucek ise hiçbir kaynak belirtmeden vefat tarihini 746'dan (1345-46) sonra göstermektedir (bk. *Elr.*, I, 203).

BİBLİYOGRAFYA :

Âlî, *Menâkıb-ı Hünerverân* (nşr. İbnülemin Mahmud Kemâl), İstanbul 1926, s. 18, 19, 74; Nefeszâde İbrâhim, *Gülzâr-ı Savâb* (nşr. Kilisli Muallim Rifat), İstanbul 1939, s. 44; Suyolcu-zâde Mehmed Necîb, *Devhatü'l-küttâb* (nşr. Kilisli Muallim Rifat), İstanbul 1942, s. 82; Müstakimzâde, *Tuhfe-i Hattâtîn* (nşr. İbnülemin Mahmud Kemâl), İstanbul 1928, s. 287; *Râhnümâ-yı Gencîne-i Kur'an*, Tahrân 1328 hş., s. 475; Kâdî Ahmed Kummî, *Gülîstân-ı Hüner* (nşr. A. S. Hânsârî), Tahrân 1352 hş., s. 62; Habîb, *Hatt u Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 39, 54, 275; Habîbullah Fezâilî, *Aṭlas-ı Haṭṭ*, İsfahan 1362 hş., s. 203, 242, 321-322; Mehdi Beyânî, *Aḫvâl u Âṣâr-ı Hoşnûvisân*, Tahrân 1363 hş., IV, 1090-1091; Karatay, *Topkapı Arapça Yazmalar*, I, 43-44; P. P. Soucek, "Abdullâh Şayrafi", *Elr.*, I, 203-205.

ALİ ALPARSLAN

Abdullah-ı Sayrafi'nin nesih hattı ile yazdığı Kur'an-ı Kerim'in son iki sayfası (Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Ktp., nr. 178)

